

תשובת מהר"ם איררה זצ"ל:

(ד) סעיף ד' השכרת האולם למטרות המתאימות עם קדושת ביהכ"נ.

בהזדמנות זו רצוי מאד להעיר להם לקיים תקנה זו לפי הבטחתם הם. פעמים הרבה קבלנו תלונות מאנשים יצ"א שאולם זה משמש מועדון פשוט לשבתו' וליו"ט ושמה עושים כל מיני חילולים, כמו עישון וסידור חשבונות וכדומה, דבר זה לא מתאים עם קדושת ביהכ"נ.

(ו) סעיף ו', בתוך ביהכ"נ מותר להניח לוחות שיש לזכרון רק לאישים נעדרים אשר בחייהם פעלו ועשו הרבה לטובת האומה העברית.

(י"ג) סעיף י"ג הגבאי הוא נציג הועד בתוך ביה"כ בשעת התפילות או חגיגות דתיות אחרות בביה"כ וכו' לפי הוראת הרבנות הראשית ע"כ.

בסעי' זה נר' שרומזים גם על סידור חתונות בביה"כ, ואם הרבנות תאשר סעיף זה בכלל כל התקנות הנ"ל, אזי הרבנו' תהיה מוכרחה למסור להם הוראות בפרט זה, והאמת עוד לא החליטה עד עכשיו הרבנות על סידור חתונות בביה"כ, להפך, שמענו מחאות מצד הרבנים בנ"ו.

ולכן דעתי לברר מעכשיו ד"ו בכדי לא לבוא לאח"ו בדין ודברים ולהגיד להם מפורש שעד שלא נתקבלה החלטה ברורה מטעם הרבנות, אין רשות לסדר בתוך ביהכ"נ **חתונות**. **סעי' ט"ו או ג'** קביעת מסי המקומות לימים הנוראים ע"כ.

לדעתי רצוי מאד לדאוג גם על העניים שאין ביכולתם לשלם מס מקום להפריש **מעשר** מקומות **בשביל** הנ"ל כמו שרגילים בכל בתי הכנסת לייחד מקומות בשביל אלו.

בסעי' ו' הנני מהסס מאד להוציא אישור מטעם הרבנות שתקנה זו תהפך צורת ביהכ"נ

לבית הקברות, דבר שכזה לא מכבודו של ביהכ"נ לקבוע שם מצבות לנעדרים, דבר שנהוג במקומות המועדונים לא במקום קדוש שמשמש בית ד' מקדש מעט.

ולא בשופי התירו למי שמקדיש את ביתו להרחיב ביהכ"נ לכתו' שמו, עיין הרשב"א סי' תקפ"ב הביאו הצ"צ [הקדמון] סי' נ' ועיין להט"ו יו"ד סי' רמ"ט סק"ב על מ"ש רמ"א על מי שהקדיש דבר לצדקה מותר לו לכתו' שמו עליו וכו' וכן ראוי להורות ע"כ כת' ז"ל הטעם דנ"מ מזה שאז לא יוכלו הציבור לשנות אותו דבר למידי אחרינא וכמ"ש רמ"א סי' רנ"ט ס"ג ע"כ.

דון מינה דהא דמותר לכתו' שמו דוקא כשהקדיש דבר ממשי כגון מנורה וטסי כסף וכיוצ' או שבנה היכל או תיבה, אבל כגון נ"ד שלא הקדישו ולא עשו שום דבר בביה"כ שע"י אותו הדבר יזכר שמו אלא שהקדישו כספים וע"י הוצאה אפס כסף, בכהאי גוונא נראה שאין היתר.

ועוד עיין להצ"צ שם שכת' לאסור לכתו' שמות בביה"כ משום שדברים כאלו מטרידים דעת הקהל ואיכא למיחש שיסיחו דעתם מן התפילה עיי"ש.

ועוד אני חושש בזה אם אין בזה משום חה"נ [חוקות הנוכרים/הנוצרים].

ולכן דעתי בזה הואיל ובאים לדרוש אישור מהרבנות לא לאשר פרט זה.

הסיכום:

על מ"ש בס"ד, אזהרה על העתיד להתחשב עם האולם מעין קדושת ביה"כ ולשמור על השבת.

מ"ש בס"ו לקבוע אבני שיש לשמות הנעדרים, להורידו מעל הפרק.

בסי"ג ברמיזה על חתונות, לבאר שהאישור לא מכוון לחתונות.

סט"ו לדאוג על מקומות בשביל עניים.

לה. במקום שנהגו להעלות אנשים נוספים על שבעת העולים, אם מקפידים לקרוא לנוספים שלושה פסוקים חדשים, העולה בסמוך לעולה האחרון, גם הוא זוכה במדרגת העולה שישי, כיון שהוא סמוך למשלים.

הוא נתחבר ביסוד שלה, כי זהו עיקר כוונת הנישואין שהוא לצורך הזיווג הנזכר, ואז הנקבה נקראת כלה, יען היא מעלה מיין נוקבין שלה, והם חמישה גבורות מנצפ"ך שהם אות ה' של כלה, וכל גבורה כלולה מעשר, עולים חמישים שהם אותיות ב'ל מן "כלה". ע"כ.

וכן דרשו בעלי הקבלה על פסוק [תהלים יט, ו]: "והוא כחתן יצא מחופתו ישיש כגיבור לרוץ אורח", שתיבות כ'חתן יוצא מ'חופתו י'שיש, ראשי תיבות גימטריא "יסוד". וראה עוד מה שכתבנו בספרנו חופת ציון [עמודים תעא-תעב].

לה. כתב הגאון החיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה [אורח חיים רפב, ג]: "מדרגת השבעה עולים, השישי גדול שבכולם, והשלישי אחריו, והשביעי גרוע מכולם. הרב מהר"ו בספר הכוונות. ומנהג קדום בספרד, לעלות גדול הקהל בשביעי, הוא המשלים". ע"כ.

ולהלן [שם, ה] כתב: "במקום שנהגו להוסיף, יש להסתפק מי שרוצה לעלות השישי אם יעלה השישי הראשון, או יעלה הסמוך למשלים. ומצאתי להרב

י, ו]: "ברכות לראש צדיק" [מצוה אחת-עשרה, היא נקראת תפילה של שחרית, מנחה וערבית, מצד שלושת האבות, והיא תפילת כ'ל פ'ה. אין "כל" אלא צדיק, שנאמר: "כי כל בשמים ובארץ", ותרגם יונתן בן עוזיאל: שאוחז בשמים ובארץ. "פה" כחשבון "מילה". ומה ברית בו מתייחדים זכר ונקבה שלמטה - גם ביסוד מתייחד חתן וכלה שלמעלה, הוא ח"י העולמים כולל ח"י ברכות, זהו שכתוב: "ברכות לראש צדיק" ע"כ. וכן איתא עוד בזוהר בכמה מקומות [תרומה דף קמה ע"א. תזריע דף מד ע"א. בהעלותך דף קמח ע"ב. תיקוני זוהר תיקון מז דף פד ע"א, ועוד] שהחתן רומז למידת היסוד. ולכך נאה לו לעלות לעליית שישי שהיא כנגד היסוד.

וראה לרבנו משה זכותא ז"ל המכונה הרמ"ז בפירוש כוונת ברכות החופה [אגרות הרמ"ז איגרת כז], שכתב: "שמח תשמח" - ביסוד, סוד חתן וכלה, יסוד דיליה ביסוד דילה". ע"כ.

וכן כתב רבנו יוסף חיים ז"ל בספר דעת ותבונה [פרק לא]: "והנה היסוד שלה הוא הארת שלושה אה"ה הנזכרים [אל"ף ה"י יו"ד ה"י, אל"ף ה"א יו"ד ה"א, אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה] שהם בגימטריא חות"ם [עם הכולל], כנזכר, ועם כללות שלושתן הם בגימטריא "חתן" [עם הכולל], להורות כי

שישיא את בתו מתורת צדקה, שאין צדקה גדולה מזו, עיי"ש. והרמ"א בסימן עא סעיף א כתב שאין כופין האב להשיא את בנותיו, ואע"פ שמצוה ליתן לבתו נדוניא ראויה, מ"מ לא כייפינן ליה, אלא מה שירצה יתן, רק שישיאן, ע"כ, וכתב הח"מ שם דר"ל דאין כופין אותו על פרנסה, אבל כופין אותו שיתן לה בעל, ואם ימצא מי שיקח אותה ערומה, הרשות בידו, ואם לא ימצא מי שיקח אותה בחנם, יתן לה פרנסה (נדוניא) בצמצום כדי שיקח אותה יהיה מי שיהיה, אבל מצוה הוא ליתן נדן הראוי כדי לזווגה להגון לה, ע"כ, והוא כדבריו בסימן נח, והבי"ש שם כתב כן בשם הגה"מ, ועי' בדברי הטור סימן נח ובערוה"ש שם, ועי' מנח"פ סימן עא, ועי' עוד באוצר הפוסקים שהביא מדברי הפוסקים שנחלקו אם כופין לאב להוצאות נישואי בתו. והרמ"א בסימן קיג סעיף א כתב שאף בחיים אין לו להוסיף לבתו יותר מעשור נכסי, ועי' אוצר הפוסקים שדנו בכמה פרטים בהלכה זו, ועי' עוד פרק יב סעיף מח. ועפ"י דברי הפוסקים שכתבו שכופין להשיאה אבל לא על הממון, קשה מאוד בזמננו למצוא את הגבול, שבדרך כלל אינו יכול להשיא בתו ולא בנו מבלי להוציא הרבה ממון על כך, ואיך נכוף אותו, ונראה דאין כופין אלא על הוצאות רגילות, דהיינו מלבושי כבוד וקצת הוצאות (וגם זה קשה לאמור, שכן בזמננו הרגילות להפריז בהוצאות בלי גבול, וכל אחד משתדל להוציא יותר מהשני וחוזר חלילה, עד ששוכחים שגם ההורים צריכים לחיות), ואם לא ימצאו להנשא, יצא בזה חובת ההשתדלות להשיאם, וכ"ש כשאין ידו משגת, אף שמן הדין מותר לו לבקש צדקה מאחרים, כמו שיתבאר, אם אין האב רוצה הוא פטור לכו"ע. ועכ"פ במי שידו משגת משמע מדברי הגמרא והפוסקים שמן הראוי ליתן גם לבנו, וכמ"ש בגמרא כמה אתה נותן לבנך וכו', כמה אתה נותן לבתך, וכן אמרו בסנהדרין (דף עו) המשיא בנו סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך, ומשמע שמצוה איכא גם בבנים, ובכנה"ג סימן קיג כתב בשם מהר"ם מינץ שהנותן לבנו פחות ממה שנותן לבתו, בר נדוי הוא, ועי' אבני מלואים סימן קיג סוף סק"ג בשם הש"מ, ועי' ספר הנשואין כהלכתם פרק א. ועי' בספר צדקה ומשפט פרק ו הערה יד מ"ש בדין הוצאות נישואי בנו ובתו ממצות מעשר שלו, וצדדתי שם להתיר בכמה אופנים, ומה שדנתי שם מדין לפטור עצמו מחובת המצוה להשיאו אשה, נראה עתה שעכ"פ לגבי בתו משמע שאינו בכלל החיוב אלא מלבושים ומעט נדוניא, וכמ"ש בגמרא (קידושין דף ל ע"ב) ניתן לה מידי וכו', ומ"מ למעשה נראה כמ"ש שם שאם אין ידו משגת יכול בכל אופן ליקח ממצות מעשר וכפי המבואר שם, ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סימן רלא בדין מזונות לזוג ממצות מעשר שאם נתכוין לכך מתחלה לתת ממצות מעשר מותר, אבל אם לא נתכוין, נעשה דבר שבחובה ואינו יכול לפטור עצמו ממצער, ונראה דה"ה בשאר הוצאות נישואי בנו ובנותיו.

ובענין חיוב הזוג להפריש מעשר כספים מהנדוניא, עי' מ"ש בספר צדקה ומשפט פ"ה סעיף ד ובהערות שם, ועתה ראיתי בנחלת שבעה סימן ח שבנוסח תנאים שלו כתוב שהמעשר יחלוקו כמנהג המדינה, ובביאורים שם ס"ק יא הביא מנהג אשכנז בחלוקת המעשר, והיינו שמחלקים הטובת הנאה למי לחלק, להורי החתן והכלה, וסיים שלדינא נראה לו שהטוה"ג הכל לחתן, וכתב לחלק בין דין זה למעשר מעיסקא המבואר ביו"ד סימן רנו, עי' מ"ש בספר צדקה ומשפט פ"ה סעיף טו ובספר ברית יהודה פרק לח סעיף כט, ומ"ש הנ"ש בענין עשיית מצוה במצות מעשר, עי' מ"ש בזה בספר צדקה ומשפט שם. ובענין חיוב הפרשת מעשר מנצי"ב ומנסי מלוג, עי' מ"ש בספר צדקה ומשפט פ"ה הערה כד, ועי' פרק ח הערה ו.

וכבר כתבתי בכמה מקומות שאם האב הוצרך ללוות לצורך הוצאות הנישואין, וכ"ש כשהוא צריך להשתיר פניו ולחזור על הפתחים ולבקש צדקה מאחרים להוצאות נישואי בנו או בתו, שהמצוה הכי חשובה היא לתת המעשר להורים, וכ"ש כשאח"כ מתבסס הזוג בפרנסה בריות, וההורים ממשיכים להתייטר (ולפעמים הדבר גורם למחלה ממש ה"י) בתשלומים של דמי המשכנתא של הדירה, שחייבים לכל הפחות להעביר מעות מעשר שלהם לכיסוי ההלוואה, ואם אפשר להם אף יותר מזה ולמצוה גדולה יחשב להם, ואשרי חלקם של בני הזוג שעונים בראשם ומקילים עול הנישואין מעל ההורים הן בקבלת ההתחייבויות והן בעזרה לפרעון חובותם, ולא לדרוש מותרות ונוחיות על חשבון ההורים או על חשבון

הפקיד שומרים לשמור בשדה, והם הלכו לישון, או אולי התרחקו, בכ"א כשהוא התעורר הוא מצא את עצמו לבד, ולכן מיד הוא הסיק מסקנה, שהוא עבר עבירה, והנה - קיבלתי עונש, כי ישנתי יחידי במקום בלי אף אחד, אם כן - זו דמות של שד. לכן מה שעולה בדעתו - הגיוני לשיטתו, ולפי גודל אישיותו.

ויותר מכך - **הפחד הזה הוא עדות ליראת החטא שלו**. שהיתה בכזו רמה, **שבשניה הראשונה** שהוא מתעורר, **המחשבה הראשונה** היא: עברתי על תקנת חז"ל, ולכן מגיע לי עונש! ולא חושב על הגנבים שזה היה הדבר הצפוי, שבגללם נשאר ללון בשדה.

בועז נרגע כשמתברר לו שזה לא שד, ואז **"ויאמר - מי את"**, ורות עונה: **"אנכי רות אמתך"**, והיא ממשיכה ואומרת: **"ופרשת כנפיך על אמתך"**. ז"א אני מבקשת שתפרוש חסותך עלי, כי אתה חייב מדין יבום. (כנראה שנעמי שיננה לה את התשובה הזו, כי הרי היא מעצמה לא היתה יודעת לענות כך). ומה בועז עונה לה?

אומרים המפרשים: מבהיל לראות את הגדלות העצומה של בועז, עד היכן יכולה להגיע **שליטה עצמית של אדם**! הרי רות עוררה בו פחד נורא, עד שהוא זכה לראות שזה בן אדם ולא שד, וכל הסיטואציה הזו באמצע הלילה, שמביאים אותו לידי ניסיון.

ויותר מכך - בועז לא היה סתם אדם, אלא ראש הסנהדרין, גדול הדור, שנשאר בשדה מפני שהיה הדור פרוץ לגנבים, ושמענו קודם שהוא מטכס עצה איך להלחם בתחלואים הרוחניים של הדור, ועכשיו היא מביאה אותו למצב כזה של נסיון!?

הוא עלול ח"ו להכנס בפיותיהם של אנשים, ועוד בלי שום סיבה. רק זה חסר לו! ואח"כ, כשאדם נכנס לפה של הזולת, קשה לו לצאת מהסטיגמה, איזו צרה היא הביאה עליו!

אדם אחר במקומו היה צועק, גוער, או לפחות נוזף בה, לאיזה מצב בלתי אפשרי, היא הביאה אותו: בשביל זה באים באמצע הלילה?! את לא יכולה לבוא מחר?! "משרד הרבנות" פתוח מחר, **מעשר** וחצי, תבואי ותגידי את כל מה שיש

לך להגיד לי על **הנישואין**, ועל הגיור!

חז"ל אומרים: **"ובדין הוא שיקללנה"** - שהוא היה יכול אפי' לקלל אותה, ח"ו, ואז זו לא היתה סתם נזיפה, אלא קללת ת"ח, ומה הוא אומר לה?! אפי' פליטת פה אין כאן. שליטה מוחלטת בכל פרט! **"תולה ארץ על בלימה"** (איוב כו, ז) - העולם תלוי על מי שבולם פיו בשעת מריבה.

פס' י' - **"ויאמר ברוכה את לה', בתי"**, בועז מגיב בצורה שלוה, ואומר לה: את מבורכת וכו', יפה מצידך שבאת, נכון שאני גואל, אבל צריכים לשאול מישהו אחר, שהוא ג"כ גואל, וקודם לי בחיובו, ומחר בבוקר נברר את העניינים.

בתהלים נאמר: **"חצות לילה אקום, להודות לך, על משפטי צדקך"** (קיט, סב). לפי הפשט מסבירים חז"ל: כשהיתה רוח צפונית נושבת בלילה, ופורטת על נימי הכינור, שהיה תלוי על הקיר בחדרו של דוד המלך, הוא היה מתעורר וקם, ועוסק בתורה.

לפי המדרש אומרים חז"ל: **"חצות לילה אקום להודות לך"** דה"מ אומר: **אני מודה לך, רבש"ע, כל לילה, שעשית עם זקנתי חסד, בחצות הלילה**. שנאמר בפס' ח' - **"ויהי בחצי הלילה"**.

מה מודה דה"מ להקב"ה? **"צדקות שעשית עם זקני (בועז) ועם זקנתי (רות)"**. וממילא זה חסד שעשית איתי, **"שאלו החיש לה קללה אחת, מאין הייתי בא, ונתת בלבו וברכה, שנא' 'ברוכה את לה' בתי"** (מדרש רבה רות).

ז"א דה"מ מודה לה' שנתן בפיו של בועז - מילים של ברכה: **"ברוכה את לה' בתי"**. שאם ח"ו היה נוזף בה, או אומר עליה איזו מילת גערה, זו היתה קללת ת"ח שמתקיימת, והרי זה דבר נורא, אז אני - **"מאין הייתי בא?"** ז"א - מהיכן הייתי נולד, מהיכן היה הקיום שלי. מי יודע, אם זה לא היה פוגם במלכות בית דוד?!

אחד הגדולים הסביר פעם שבד"כ כשמפתיעים אדם פתאום, (ע"י פיצוץ, מאחור, צעקה וכד'), ובמיוחד בסיטואציה כזו לא נעימה, הוא כ"כ מתבלבל שהוא עלול להגיד מילות גנאי, או להגיב בצורה, שאח"כ הוא קצת מצטער עליה,

הממוני, שהוא גם כן נושא קשה בפני עצמו. ועל אף שבכל הדורות היה הדבר קשה מאד, וביותר להשיא הבנות, מכל מקום, בדורנו החריף קושי זה, מפני שגברו החטאים ביותר.

"ואם בדור הקודם היה ביד ההורים לסייע לילדיהם להשיא את צאצאיהם, הרי כיום ההורים הם עצמם לומדי תורה, ואין בידם לסייע בזה. ויש שנעשים בעלי חובות כבר מנישואי ילדם הראשון, ואחר כך מוסיפים והולכים וכו'.

"ודבר הגון הוא מה שלאחרונה החלו להשפיע שגם הזוג יקחו על עצמם חלק מההוצאות, דמדוע שעול זה יפול רק על ההורים, ואדרבה אם החתן רואה את מצבו הקשה של חמיו או אביו, ומבקש לסייע בידם ולהקל מעליהם עול כבד זה, טוב מאד הדבר. אלא דיש לכך צד שני, שאם יטלו על עצמם חובות כבדים יותר מדי, הרי שלחתן צעיר קשה לעמוד בעול זה ויופרע החתן מלימודו בעודו בתחילת דרכו.

"ובאמת אפילו אם היו הזוגות הנישאים נוטלים על עצמם כל עול זה, עדיין צריכים אנו לנס, דהרי אין בכך פתרון, משום שעול זה כבד מנשוא, ולא יוכלו לעמוד בכיסוי הוצאה כבדה זו של שכר הדירה ותשלומי החובות. ודא עקא שגם ההורים וגם הילדים אין להם את מידת הבטחון הראויה לזה.

"וגם בזה, מצד אחד, כיום יש הרבה גמחי"ם המעניקים הלוואות לצורך נישואי הילדים, אבל יש בזה גם חסרון, דהרבה אינם יכולים לעמוד בהתחייבותם, ולווים ואינם משלמים. ומאידך רואים בדבר זה ניסים גדולים למעלה מדרך הטבע.

"מה שבזמננו בני אדם נוטלים על עצמם חובות עצומים **לצורך נישואי** הבנים, ואף על גב שאין בידם לפרוע, יש להתיר, משום שמסתמכים על מה שיכולים לאסוף כסף בכדי לפרוע חובותיהם.

"יש אברכים החוסכים לנישואי ילדיהם מכספי **המעשר** כשהם בגיל צעיר, ואין לעשות כן, אלא כשכבר עומדים סמוך לפרקם מגיל ט"ו ומעלה, דאז ודאי דאיכא דין 'הקרוב קרוב, קודם', וצריך להפריש ממעשרותיו גם לשאר

אך בשאר מנהגים שבממון התנאי קיים. כמו תקנת מזונות לילדים עד גיל 18 שנתקנה ע"י הרה"ר והתפרסם, ומחייב את כולם.²

ומצד דינא דמלכותא דינא תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים אם נוהג בדבר שאין הנאה למלכות. ולמעשה להלכה פסק השו"ע (חו"מ סי' סח כד' הרמב"ם) שבשטרי מתנה העולים בערכאות אין דנים על פיו.³ אולם יש מקום לחייב ע"פ תקנות טובי העיר כאמור.

כשהנכס נרשם ע"ש צד אחד ולדברי הצד השני נרכש גם מכספו במשפטיך ליעקב ח"ה (סי' לח, ג) כ' שנטל ההוכחה הוא על מי שלא רשום על שמו, ואם יוכיח שהוא השתתף בקנית הנכס יש להתיחס לטענתו ובאופן זה ישנה אריכות גדולה בפוסקים ובפדרי"ם ומקורם מדברי הרא"ש (בתשובה כלל צו, ד) והרשב"א (שו"ת סי' תתקנז) ובנתיבות (סב, ז) ובערוה"ש (ס, כא; סב, ו) כתב על זה ויש לדקדק עתה שנכתב ע"ש אשה בערכאותיהם, צריכים הדיינים להיות מתון בזה כי יש לפעמים הבעל כותב ע"ש אשתו מפני איזה טעמים ולעולם הנכסים הם של הבעל, לכן צריכים לחקור בזה הרבה. וע"ע במשפטיך ליעקב ח"ד סי' לד שציין פד"ר ו' עמו' 257 שצינו את ערוה"ש, והעלו שבכל מקרה יש לדון לגופו האם מה שרשמו ע"ש בן זוגו היה למתנה או סיבה אחרת.

נכסים או ת. חסכון או השקעות הרשומות ע"ש שניהם ורוב הכסף הינו מכספי האשה. ראשית יש להתיחס על מקור הכסף שהיה ברשותה, אם הביאה מבית אביה או מכספי עצמה קודם הנישואין שודאי שכספים אלו שייכים לה (אלא שהרווחים במשך ימי הנישואין שייכים לבעל מדין פירות), לבין כספים שהרויחה משכר עבודה שלכאורה מעשי ידיה לבעלה.

אמנם כיום שרובן עובדות מחוץ לבית, וממילא הכנסות אלו מוגדרים כמעשה ידיים שע"י הדחק, שנחלקו בזה בגמ' ובראשונים ולכאן לדעת השו"ע (אהע"ז פ) שייך לבעל, ולב"ח (שם ס"ק ב) כאשר היא מוחזקת ישאר בידה.

אך במשפטי עזיאל (אהע"ז ח"ז סי' פב) העלה אף לדעת השו"ע, שאם עשתה מלאכות שאין הבעל יכול לכופה לעשותם, השכר שייך לה שהרי הביא השו"ע (שם סי' צה סע' ז) בשם יש מי שאומר שהשבח שהשביחה אלמנה הוא לעצמה ולא ליתומים ולכאורה ה"ה בנשואה, ומקורו מהראב"ד. וא"כ אין להוציא מידה כספים אלו, ובפרט נשים שהן מפרנסות שלדעת המהרי"ט מעש"י לעצמם וכ"ש כאשר ישנן חשבונות נפרדים שאז הוי כאומר צאי מעש"י למזונותיך.⁴ ולפי"ז יש לדון האם נחלק ע"פ אחוזי השקעה, או שווה בשווה (והנה ביחס לקרן מסתבר שיש לחלק ע"פ ההשקעה).

2 וע"ע בחו"מ סי' ס"ד שלאחר תקנת הגאונים שגובין ממטלטלי דיתמי גובין משטרות אפי' לא תפס מחיים.

3 ועיין עוד ברב פעלים חו"מ ח"ב סי' טו ואבהע"ז ח"ב סי' טז.

4 וראה עוד משפטיך ליעקב ח"ב סי' ז.

וציודם בבגדים נאים, וכמובן בסיוע במימון הוצאות החתונה וקניית הרהיטים.

בנוסף לכך, גם חישוב עשירית הרכוש בימינו הוא דבר מורכב, מפני שחלק משמעותי מהרכוש מושקע בחסכונות לפנסיה ומושקע בדירה שלא ניתן לממשה, כמו כן צריך להתייחס גם **לכספים** שמסתבר שההורים יקבלו בעתיד ממשכורות ורווחי **השקעות**. אולם העיקרון הנלמד מהמצווה להשקיע עשירית מהרכוש עבור חתונת כל בת הוא שמצווה על ההורים להקדיש סכום נכבד מרכושם עבור **נישואי** כל אחד מילדיהם.

כיוון שפעמים רבות הילדים מתעכבים מלהינשא מפני שהם חוששים שלא יוכלו להסתדר מבחינה כלכלית, חלק ניכר מההשקעה של ההורים כיום צריך להיות מופנה לצורך העמידה באתגר הגדול המשלב נישואין עם לימודים מקצועיים, ולעיתים גם טיפול בתינוקות. ונראה שגם תשלום עבור לימוד מקצוע לאחר גיל שמונה עשרה יכול להיחשב כחלק מעשירית הרכוש שמצווה על ההורים להשקיע בחתונת כל אחד מילדיהם, שאף זה מסייע להקמת המשפחה ופרנסתה.

טו - התערבות ההורים בבחירת בני-זוג

לא תמיד תפקידם של ההורים קל. מצד אחד הם צריכים לעזור לילדיהם להתחתן, ומצד שני, ההחלטה עצמה עם מי להתחתן - אינה בידם. לעיתים נוצרות בעיות קשות סביב זה. הבן בחר לו את בת זוגו, וחושב שתכונותיה מתאימות לאופיו ולשאיפותיו, אולם ההורים בטוחים שבחירתו מוטעית ותכניס

«אם אחד ההורים היה בעצמו השדכן - אין לצד השני חיוב לשלם דמי שדכנות».

מנהג עדות הספרדים בדמי שדכנות

«מנהג רוב עדות הספרדים שאינם משלמים דמי שדכנות».

«אם השדכן הוא מעדות הספרדים והחתן והכלה מעדות האשכנזים, הכל הולך לפי החתן והכלה, שהרי הם חייבים לשלם את דמי השדכנות».

«שדכן מעדות האשכנזים ששידך חתן וכלה מעדות הספרדים - שאינם נוהגים לשלם דמי שדכנות - אינו מקבל דמי שדכנות, כיון שלא פעל על מנת שישלמו».

לשלם לנשואי בניו מכספי מעשר

«מותר לאב לשמור כספי מעשר שלו עבור בניו ובנותיו לצורך נשואין - אמנם כל זה רק משהגיעו לפרקן, בן מגיל 18 ובת מגיל 17».

«אבל בטרם הגיעם לגיל זה - אין לו לשמור את כספי המעשר לנישואי בניו».

נ. גדולי ההוראה.

נא. גדולי ההוראה. עדיין יש לעיין מה הדין באופן שלא ידע שספרדים אינם נוהגים לשלם דמי שדכנות, וצ"ע.

נב. דכיון שיש עניים לפנינו, ובניו שעדיין לא הגיעו לפרקם אינם נחשבים עניים לפנינו.

ג. הנוהג להפריש מעות מעשר ממשכורתו, ומכל רווחיו, רשאי לנכות מדמי **המעשר** דמי פרנסת וכלכלת בניו ובנותיו הגדולים היתרים על גיל שש שנים, אפילו אם הם סמוכים על שלחנו. וכן רשאי לסייע ממעות מעשר בהוצאות **נישואי** בניו ובנותיו, כגון **לצורך** דירה ורהיטים וכיוצא, כדי שיוכלו לבנות את ביתם. וכל שכן כשבניו ממשיכים לעסוק בתורה בכוללים הרבים אשר נתברכו בהם. וכן כשבנותיו נישאות לתלמידי חכמים השוקדים באהלה של תורה, שמצוה גדולה היא לפרנסם בכבוד, וצדקה גדולה היא, והקרוב קרוב קודם. ג.

ועוד העלה, דהאב יכול ליתן מעשר כספים לבנו שהוא אברך הלומד תורה. ע"ש.

אם מותר לזון את בניו הקטנים ממעשר כספים

העולם מקילין בענין מעשר כספים, שנראה מעם הדבר שלא נהגו להזהר בזה, משום שאמרו חז"ל שהזון עם בניו ובנותיו נחשב לצדקה, ועל הרוב יותר מחצי הוצאות האדם הם עם בניו ובנותיו ולימודם וטיפולם, וכן עם קרוביו העניים. ולכן לא דקדקו בזה הראשונים. ולבעלי אומניות ופועלים ששכר מלאכתם מצומצם, לא נאמרו שיעורים הללו, כי בודאי שעם בניהם וקרוביהם הם מוציאים יותר ויותר ממעשר, וזאת לפני בשראל לא נהגו בזה אלא סוחרים ועשירים וכו'. עכת"ד. ואמנם הט"ז כתב דאף על פי שהזון את בניו הקטנים הרי זה בכלל צדקה, בודאי שאינו רשאי לזונם ממעשר כספים. והובאו הדברים בשו"ת יחווה דעת ח"ג (סי' עו) והעלה שם, שהעיקר כדברי המהר"ם מרוטנבורג, הש"ך והאחרונים, שמותר לפרנס את בניו שהם למעלה מגיל שש ממעות מעשר.

ג) בגמרא (כתובות נ.) אמרו, עושה צדקה בכל עת זה הזון את בניו כשהם קטנים. ופירש רש"י שם, דהיינו ביותר על שש, שמצד הדין פטור מלזונם, ולכן צדקה תיחשב לו. אבל פחותים מכן שש הוא חייב מן הדין לזונם, כמבואר בכתובות (פה:). ח"ל הרמב"ם (בפרק י' מהלכות מתנות לעניים הלכה טז): הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב מן הדין במזונותיהם, כדי ללמד את בניו תורה ולהנהיג בנותיו בדרך הישרה, הרי זה בכלל מצות צדקה, וצדקה גדולה היא, שהקרוב קרוב קודם. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן רנא סעיף ג'). ובתשובות מהר"ם מרוטנבורג מבואר, שמותר לפרנס את בניו מכספי מעשר כספים. אפילו אם יש לו יכולת לפרנסם ממקום אחר. ומרן החיד"א בברכי יוסף (יורה דעה סימן רמט סק"ג) כתב לפקפק על מה שהליצו החות יאיר והשבות יעקב על הב"ח [הנ"ל] בהערה הקודמת], ודחה הוכחתם ממה שרוב

ובעיקר סדר התשובה שכתב הנוצ"י כן כתב
החת"ס צתשובותיו דעיקר התשובה
החרטה והיודוי ואותו היום שעבר האיסור כל שנה
יהיה לו יום תענית ותשובה כיו"כ.

ובן כתב מרן זי"ע צשו"ת דצרי יליצ דעיקר
התשובה החרטה וקבלה על להבא ולבני
תורה התשובה והתיקון להרבות בתורה.

זאת תורת העולה:

עיקר סדר התשובה בנידון דידן וצפרט צומן הזה
הגם שמצואר צרוקח וצראשית חכמה
התיקוני תשובה צתעניתיס וסיגופיס מ"מ כ"כ
הרמ"א צתשובותיו דאין להחמיר על צעל תשובה
יותר מדאי ולכן יש לתת לו סדר תשובה שיוכל
לעמוד צזה וכבר כתב הנודע ציהודה דעיקר
התשובה היא החרטה צלצ שלם והתקרבות שישוצ

אל השם וירחמנו ועיקר התשובה להרבות צלימוד
תורה ולימוד ספרי מוסר ואמירת תהילים כפי
יכלתו.

וב"ב החת"ס וס"פ דאותו יום שעבר האיסור
כל שנה יהיה לו יום תענית ותשובה
כיו"כ וכ"כ מו"ר זי"ע דצצרי יליצ דעיקר
התשובה החרטה וקבלה להבא ולהרבות בתורה
כפי יכלתו.

ובודאי שמע"כ יראה לסדר לו זאת התשובה
צאופן שיוכל לעמוד צזה ואז ודאי השי"ת
יקבל סדר תשובתו דתשובה קדמה לעולם וכ"א
אם ישוצ צלצ שס מיד מקבלו הקצ"ה צאהצה
וצרצון.

הכו"ח למען תקנת השבים
המוקירכם
יצחק שמואל שכטר

סימן טו

האם מקיימים מצות מתנות לאביונים בתורם לגמ"ח לעזר נישואין

שבט תש"פ

ונצורות לעזור למחותנים להשיא צניהס וצנותיהס
זה גוצל צהצלת נפשות ממש וע"פ רוצ לרש אין
כל.

וביותר להגמ"ח המיועד לקנות צתיס לצני הזוג
שזה עולה הון תועפות ומצלעדי הגמ"ח
כיודע כמעט אין מציאות לעמוד דצצר, האס
לצורך גיוס הכספים הנצרכים למצוה גדולה זו יש
היתר שיהא נחשצ הנתינה לגמ"ח צפוריס צתורת

לכבוד מכובדינו מאוד נעלה העוסק בצ"צ
באמונה ובכישרון הרה"ח ר' אריה לייבוש
רייך שליט"א מנהל מפעל החסד שפע חיים
ורחמי"ם

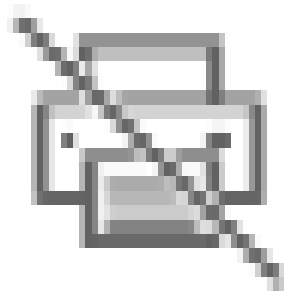
בנידון שאלתכס הדחופה לצורך גיוס כספים
לגמ"ח שפע חיים ורחמים שעושה גדולות

כו-כז) כתב: 'ומה שהביא בשם הבעל המתא דירושלים היטב חרה לו המעשה בס"ה, דשם שתיים רעות עשו, שהיו מעמידין את רבם וזה בזיון המת, וגם שמכרו התמונה הנעשית אחרי פטירתו והיו משתכרין באסורי הנאה, אבל לעשות תמונה לבני המשפחה למען יהי להם זכרון לדור אחרון אולי אין לאסור'.

וב'וילקט יוסף' קונטרס ט"ז [ט"ו סיון תרס"ו] סי' קס"א. כותב שוב רבי **יצחק וייס** מפ"ב רב בק' קאדלבורג: '...ואספרה כמו אשר שמעתי מהגאון הצדיק מו"ה **משה יוסף [הופמן]** נ"י ראב"ד דק"ק פאפא יע"א, שבעמדו בבית אולפנא דרב האי גאון רבי **נטע וואלף** [סג"ל ליבער] זלה"ה שהי' ראבדק"ק פ"ב יע"א שמע מפיו הק' שרגו וכעס מאוד מאוד על שציירו תמונת הגאון הק' מהרי"א זלה"ה אחרי מותו, [ונודע בשערים שהגאון ר' נטע וואלף ז"ל עוד בימי עלומתו קמה כבר הי' עין רוגל בפרק כל כתב"י הקוד"ש] ואמר שרעה גדולה עשו להגאון מהרי"א ז"ל בזה...'

מאמריו של רבי יצחק וייס בענין זה נדפסו גם בספרו שו"ת 'שיח יצחק' (מכון ירושלים תשנ"ה) סי' תסג-תסד. בקובץ 'עץ חיים' באבוב כב עמ' שכב ואילך מאריך הרב ישראל דנדרוביץ בענין זה, ומגלה שיהי"ס בע"ע' הוא הרב יואל מארגערעטן דיין בעיר ערלוי. נולד בשנת תקצ"ז, משנת תרמ"ה דיין בערלוי עד לפטירתו ביום י"א מרחשון תר"ע. עוד הוא מביא שם שבמקורות בני זמננו [נפתלי בן מנחם ב'סיני' כרך סב עמ' רעא בשם הרב אברהם יהודה ליכט במאמרו ב'שערים' י"ז אלול תשכ"ז] הוא מצא שהמטרה לפיה צולם רבנו לא היתה מזכרת גרידא. רבנו הניח אחריו בת שעדיין לא נישאה, אך לא הותיר רכוש לצורך נדונייתה. כך **שלצורך** גיוס **כספים** להכנסת כלה בא מעשה צילום תמונתו. ואכן התצלומים שהופצו ברחבי הונגריה הכניסו סכום כסף נכבד (יש היודעים לנקוב בסכום המדויק: 1200 פלורין) שהספיק בכבוד לצורכי **הנישואין**. ראה שם בקובץ 'עץ חיים' עוד ידיעות מענינות בענין זה. יצוין שתמונת רבנו היתה נפוצה מאד, הדפיסו ממנה העתקות רבות וגם עיטרו עם תמונתו כרטיסי ברכה לשנה החדשה (רצ"ב צילומים).

בספר 'ארחות רבנו' [ב"ב מהדורת תשע"ד עמ' שמא] לרבי אברהם הלוי הורביץ תלמיד מובהק למרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל כתוב: 'פעם הראיתי למו"ר [הגרי"י קניבסקי] את תמונתו של הגה"ק מהרי"א אסאד זצ"ל ואמרתי שאומרים שזו מאחר פטירתו, שהלבישוהו והושיבוהו על כסא עם גמרא ביד וצלמוהו כדי לחתן בתמורתם את בנותיו המבוגרות, כי בחייו לא נתן שיצלמוהו ולא היתה תמונה ממנו, והסתכל מו"ר זמן מה בתמונה ואמר שכן נראה הדבר. (הספור עם מהרי"א אסאד כמדומה שנדפס כבר בהקדמה לאחד מספריו עה"ת, ואלה שעשו כן והמסייעים בידם נענשו קשות מהשמים)!'.

⚠ שגיאה: דף זה אינו מורשה להדפסה.

בענין עזר נישואין

שאלה: בחור במשך שנות לימודיו בישיבה, בתקופת פורים אוסף כסף עבור קופת עזר נישואין, כדי שבבוא העת יקבל הלואה לצורך נישואיו, ואח"כ עם השנים מחזיר את כולה, א"כ יוצא שלמעשה נותן יותר ממה שמקבל, משום שלתת נותן את עבודתו בימי איסוף הכספים וגם מחזיר את כל ההלואה, ואילו לקבל - מקבל הלואה בלבד.

שהוא מעניק לו את כל ההלואה אין זה נראה כלל כשלוחו ואת סכום ההלואה הרי מעניק לו במתנה, א"כ אין קשר בין הבחור להלואה ופעולתו באסיפת הכספים אכן נחשבת ריבית שאינה מלווה למלוה.

באופן נוסף ניתן לתרץ שהרי האבא התחייב למחותנים להלביש ולדאוג לכל צורכי החתן והחתונה, א"כ זה שקונה ומשלם וכו' עבור הבן זה עבור התחייבותו למחותנים ולא עבור פעולתו של הבן (הארת ר' מרדכי צבי ברנשטיין שליט"א).

אולם ישנם אופנים היוצאים מכלל זה.

1) באופן שהבחור לא אסף במשך שנותיו בישיבה, וכשהתקרב עת דודים והאבא מבקש הלואה, אומרים לו הגבאים: א' שיתרום כך וכך לקופה, ב' אם זה לפני פורים, אומרים לו שיאמר לבן שיאסוף השנה, ג' האבא בעצמו מציע להם שהבן יאסוף השנה. [ד' אם האבא מבקש מעצמו מהבחור שיאסוף השנה עיין לקמן במקורות]

2) באופן שהבחור בעצמו מקבל את ההלוואה, באופנים אלו מבואר בשו"ע

תשובה

באופן כללי אין כל בעי' משום שאת ההלואה לוקח האבא, ומבואר בשו"ע (סי' ק"ס סעי' י"ג) מותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה עשרה דינרים לפלוני, ע"כ. ומבואר בגמ' (ס"ט ע"ב) טעם הלכה זו, אמר רבא לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה למלוה ע"כ. וכן הוא בענינינו, הבחור עובד (הילך זוז) והאבא לווה (והלוה לפלוני).

ואפי' אם הבחור השתדך והאבא הגיש בקשת הלואה, יכול לאסוף עבור הגמ"ח כי הוא לא הלווה. ואם ישאל השואל הרי המשך לשון השו"ע הוא: והוא שלא יחזור ויקחנו מהלוה. והרי כאן את ההלואה האבא לוקח עבור הוצאות הנישואין של הבן, א"כ יוצא שמקבל מהלוה את שכר פעולתו (את הזוז).

התשובה ע"כ היא שטעם האיסור היא משום שנראה כשלוחו של הלווה לתת ריבית קודם ההלואה כדי שילווה לו, ושלוחו הוא נראה רק כשהלוה נותן בחזרה זוז בלבד משא"כ כמו בענינינו

ג. למי אפשר לתת מעשר

מעיקר הדין יש לתת את כסף המעשר לעניים וזה עיקר המצוה⁵ אך יכול לתת דמי מעשר גם להחזקת תורה ולאברכים שעוסקים בתורה ולהדפיס ספרים ויוצא בזה ידי"ח⁶.

ד. מעשר לבחורי ישיבות

י"א שיכול לתת מעשר לבחורי ישיבות שהיות ותלויים באביהם ובישיבה ואם לא יחזיקום הרי אין להם כלום ממילא הם נקראים עניים⁷ וי"א שרק בחור ישיבה עני שאין לו החזקה מהישיבה או מהוריו יכול לקבל מעשר ושאין כלל בזה שבחור ישיבה יכול לקבל מעשר – היינו שאם מקבל מהוריו : בגדים ומהישיבה : אוכל, שינה וכדו' אינו נקרא עני⁸.

ה. מעשר לנשואי ילדים

אדם יכול לתת **מעשר** לעצמו ולהניחו **בשביל** לחתן את בנו או בנותיו אך רק מגיל שמתחילים לדבר להם שידוכים ולא שהם קטנים מאד⁹ והיום שהמחיר כל כך יקר לכל דבר בהוצאות **הנישואין** יתכן שכבר מקטנות יכול לאסוף להם מדמי **מעשר** – ויעשה שאלת חכם.

⁵ שמעתי ממו"ר הגר"ע אויערבך שליט"א וכן סתמו הפוסקים ועי' עוד באורך בס' **"מעשר** כספים" (ברונשטין) ובס' באורח צדקה (פינהדלר).

⁶ שמעתי ממו"ר הגר"ע אויערבך שליט"א ועי' בספרים הנ"ל.

⁷ עי' בספרים הנ"ל.

⁸ שמעתי ממו"ר הגר"ע אויערבך שליט"א.

⁹ שמעתי ממרן הגרי"ש אלישיב שליט"א וממו"ר הגר"ע אויערבך שליט"א.

החתן^{צא}, ולעזור להם בכל מה שהם צריכים. ודברים אלו הם גמילות-חסד שבגופו של-אדם, שאין להם שיעור^{צב}. ונכללים הַמָּה במצות-עשה האמורה בתורה^{צי} ואהבת לרעך כמוך. דהיינו כל דבר שרצונך שיעשו עבורך אחרים, תעשה אותם לרעך שהוא אָחִיךָ בתורה ובמצוות^{צד}. ולצורך הכנסתם לחופה של-חתן וכלה נזקקים, אפשר ליתן ממעשר-כספים^{צה}. והחובה לְשִׂמְחָה, מוטלת יותר על מי שְׁנֵהֲנָה מסעודתם, דהיינו שאוכל שם

עיני יצחק – ציונים והערות

שבע ברכות **הנישואין** [במקומות שלא בירכו אותן קודם לכן אחרי ברכת האירוסין]. וכך אמנם נקרא אצלינו בלשון ערבי דכלת אלכלה, דהיינו כניסת הכלה. שוב מצאתי סעד לדברינו ממה שהביא מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק חלק ג' סימן רנ"ב בשם איגרת הבשורות, שנהגו בעיר צנעא לומר שבע ברכות במנחת שבת, כדרך שאמרו שחרית יום ששי ב"כניסת הכלה" פסוקים וכו' ע"כ, כדלקמן הלכות שבעת ימי המשתה סימן ר"ז הערה קי"ט ד"ה וכדי, ועיין עוד לעיל בסימן זה הערה נ"ז ד"ה וכך, ולקמן הערה תקצ"א ד"ה שוב, והערה תקצ"ג ד"ה ואמירתם. וכן ראיתי בכתבי אאמו"ר זצ"ל דנקט הכי בפשיטות ברהטא דלישניה, אם "הכנסת כלה" ביום ששי, מקדימים לשחוט מיום רביעי וכו' ע"כ. וזהו שאמרו חז"ל במגילה דף כט. מבטלים תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה, והעלו זאת הפוסקים, הרי שהשוו את העניינים, כי שניהם הם ברחוב העיר. כשם שגם בזמנינו מוציאים את המת מביתו לבית הקברות וכל האנשים סביבותיו ברחוב, את זו לעומת זו היו עושים בחתונה. [ועיין עוד להראח"נ בענף חיים דף י"ח אות ל"א, שהעלה בשם קיצור שבלי הלקט בזה"ל, הכנסת חופה, הוא שמסרוה בשחרית לחתן קודם הברכה ע"כ]. ועל זה הוצרכו לומר בכתובות דף יז. שמעבירים את המת מלפני הכלה יעו"ש, לפי שהדבר אינו קל, הואיל שרבים הם בני-אדם אשר מסביב לשניהם, על כן מוכרח להכריע מי מהם קודם. וכיום אי אפשר לנו לקיים זאת, גם לא כשהולכים החתן והכלה לחדר הייחוד.

צא ועיין עוד לקמן ריש סעיף ל"א, והערה רפ"ז, ולעיל הלכות שמירת הברית סימן ר"ד הערה ק"ז.

צב כדתנן בריש מסכת פאה. ר"ל שאין לחיובם שיעור מוגבל, אלא כל המוסיף שכרו גדול. ועיין עוד מדרש הגדול פרשת וירא דף ש"ח סוף ד"ה תנו, ובספר ישמח לב חלק א' סימן רמ"ג, ולקמן בהלכות שבעת ימי המשתה סימן ר"ז סעיף ל"ג והערה שט"ז שם, ובהלכות שלום-בית סימן ר"ט הערה ב', ובחלק חושן-משפט הלכות עשיית מעקה סימן רכ"ד סעיף י"א.

צג ויקרא י"ט, י"ח.

צד רמב"ם פרק י"ד מאבל הלכה א'.

צה כדלעיל בחלק יורה-דעה הלכות צדקה ומעשר-כספים סימן קס"ט סעיף ט"ו. ועיין עוד שם סוף סעיף ו'.

פנימית בין הבנקים לבין עצמם, ורק היתרה מובאת לבורסה למכירה וקניה חופשיים. כמו כן מצויים גופים גדולים המוכרים "חבילות" של מניות לבעלי ענין, או קונים מהם חבילות של מניות. בדרך כלל נעשה הדבר במטרה לרכוש עמדת מפתח או להשתלט באופן מלא על חברה מסוימת. סוג זה מצוי בדרך כלל רק בגופים גדולים.

קיים סוג נוסף של עסקאות מחוץ לבורסה: בין אנשים פרטיים. לדוגמה: ראובן מחזיק בחשבון נירות ערך בבנק. שמעון חבירו מבקש ג"כ לרכוש נירות ערך, אולם הוא חושש לעשות זאת דרך הבנק כמקובל (אינו רוצה שיוצעו עסקיו וכדומה), והוא מבצע את הרכישה באמצעות ראובן. כלומר, שמעון נותן לראובן סכום כסף ותמורתו עורכים השנים "הסכם פרטי" שבו מקנה ראובן לשמעון את נירות הערך שברשותו. הסכם כזה אינו נריר, ולפי מיטב ידיעתי אינו עומד בניגוד לחוק.

האם אין מקום לשבועה משום החשש שמא לתובע היה הסכם פרטי עם אדם אחר לרכישת נירות ערך, ותמורת האפשרות להשתמש בשמו קיבל התובע סכום נכבד?

עובדה היא שהתובע השתמש בחשבונו הפרטי בשנים הקודמות עבור חברת "גרי בע"מ" – לדבריו עשה זאת מטעמי חבירות בלבד – מי יתקע לידינו שלא היו לו עסקאות אחרות שבהן פעל עבור אנשים או חברות לשם רכישת נירות ערך, ושבהן הרויח הון רב?

קיים חילוק עקרוני ביני לבין כבוד עמיתי שליט"א בפרשנות דברי ה"שואל ומשיב" וה"מהרש"ם". אפרט את הדברים. השואל ומשיב נשאל על "מלמד אחד שאין לו שום מסחר רק מה שמקבל שכירות המלמדות, ועתה צריך להשיא בנו ואין לו להשיאו, וצריך ללוות מעות על רווחים, ושאל אם מותר לו ללוות על צד היתר עיסקא, כיון דעיקר עיסקא הוא פלגא מלוה ופלגא פקרון והריוח הוא לאמצע או מה שיתפשו ביניהם, והרי הוא אין לו שום מסחר ורק שלוקח המעות ומשיא בנו ואח"כ יקח שכירות המלמדות וישלם לו מעט מעט עם רווחים, וא"כ אין לו שום היתר". זאת השאלה לפי הנוסח המופיע ב"שואל ומשיב". התשובה היא זאת: "ועל כן נראה לפע"ד דענין היתר עיסקא הוא כל מה שירווח ואף אם אינו בעסק זה מ"מ אי לאו שהיה לו עסק זה היה מוכרח ליקח מעות אחר לעשות עסק זה ואז לא היה לו מעות על העסק האחר. ולפ"ז המלמד שפרנסתו מהמלמדות ואם לא יהיה לו מה לאכול לא יוכל לעבוד עבודת המלמדות ולא ירויח פרנסתו וא"כ שפיר נקרא היתר עיסקא דכל מה שאדם עושה להרויח פרנסתו מקרי ריוח, וא"כ אותו מעות היה לו עזר שיוכל להרויח פרנסתו ושפיר נקרא עיסקא. ותדע דא"כ גם פועל וכדומה שאין עוסק במסחר רק מה שהוא בבית אחד מקבל שכירותו ג"כ לא יהיה רשאי ללוות לתת שכר דירה או בעסק פרנסה ולעשות לו בגד וכדומה, ועל כרחק דכל זה הוא לצורך פרנסתו, וה"ה בזה. כנלפענ"ד. וכאן עדיף ספי דאם משיא בנו לא יצטרך לתת מזונות לבנו ומוותר מזונותיו וכל הצטרות שהיה צריך בשביל בנו".

לדעת עמיתי שליט"א אמורים דברים אלו רק כאשר קיימת אפשרות שמקבל העיסקא ישתמש בכספים לצורך מימון פעולות אחרות, למרות שמלכתחילה נלקחה ההלואה לצורך מסוים ומוגדר (להשיא את בנו), בכגון זה יש מקום לומר שמא השתמש המקבל בכספי העיסקא לצורך עסקים אחרים, ואת נישואי בנו מימן מכספים אחרים שהזדמנו לו. אבל

לעשר, ועיין עוד שם ס"ג בדין מוצא מציאה וזוכה מהפקר, ובחידושי הפלאה למסכת כתובות דף נ. כתב שהוא הדין בגובה חוב שכבר נתייאש ממנו שחייב לעשרו.

שימוש במעות של מע"כ

כו. **נשאל** בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן ר לגבי מקום שנעשה בו באזר מכירות שההכנסות מהמכירה לטובת ישיבה מסוימת ורוצה אדם לקנות במכירה זו ממעות מעשר כספים שלו אם מותר?, וכתב שם להשיב שאם נותנים לו תמורת הכסף הרי שאסור שנהנה ממעות מעשר כספים, אולם אם יש למנהלי הישיבה רשות ליתן חפצים מהמכירה במתנה אף ללא תמורה, הרי שיכולים ליתן לו במתנה שלא באופן שהדבר הוא תמורת מעות המעשר ושרי.

שליח במע"כ

כו. **בשו"ת חקרי - לב הלכ' צדקה** סי' קב מסתפק, במי שנתנו לו להוצאות רפואת בנו או לנשואי בנו אם חייב לעשרן, דאפשר שלא נתנו לו רק אדעתא שישתמש במעות לצורך הרפואה או הנישואין ולא על מנת שיעשר מן הסכום, וכתב שם דבהיות ויכול המקבל לשנות מדעת הנותן הרי שיכול לעשרן את המעות שהרי אינו צריך ליקח מן המעות עצמם שקיבל לצורך המעשר שהרי יכול ליקח

שפשוט שאין בזה מציאות של חפץ חדש ולא צריך לעשר שוב, אולם במקום שנתייאש והגנב משיב לו זאת באופן של מתנה האם בכהאי גוונא יצטרך להפריש שוב דלכאורה כחפץ חדש הוא לו, ומאידך יש לומר שהרי סוף סוף זה חפץ שלו שנתעשר כבר ומדוע ישוב ויעשר.

ומעין נידון זה מצאתי בשו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' כז שכתב השואל לדון בענין כספי השילומים שמקבלים מהרשעים במדינת גרמניה אם צריך להפריש מזה מעשר כספים, והנידון מפני שסוף סוף הכסף הוא של המקבלים והם הרי כבר עישרו, והכריע שם שהרי היות ובשעת הגזילה על ידי הרשעים האורורים אם כן הרי נתייאשו ולא ציפו שוב לראות מעות אלו, ונמצא שהמעות אצלו הם כרווח חדש שבא אליו וצריך להפריש מזה מעשר כספים שנית.

כה. **ולפי** מה שכתבנו שמה שצריך להפריש שוב הוא רק באופן שכבר נתייאש מהגניבה, צריך לבאר דברי הספר חסידים סי' קמד שכתב: גדול הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנוני... לתת לעניים מעשר מכל דברים אשר ירויח האדם הן בריבית הן להשכיר את עצמו מכל דברים אשר בא ליד האדם בריווח אם מצא גניבה או הביאו לו הגניבה צריך לעשר ולהפריש כאשר נכתב בפסוק וכו' עכ"ל, וצ"ל שדבריו מיירי במקום שכבר נתייאש, דאם לא נתייאש הרי שאין לבא במחשבה שזה ריוח חדש.

ויש לצרף בזה דעת שו"ת השאילת יעב"ץ ח"א ס"ו בזוכה מנכסי הגר חייב

מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל, ויבלחט"א הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א דסברי דכל זמן שעדיין לא הגיעו לפרקם, אינו יכול להניח את הכסף בחסכון בבנק, דכאמור מכיון שהוא ממון עניים, ואינך יכול להפקיע מהם.

אולם בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קמד) היקל בזה, דזה ודאי אף אדם שיש לו מאתים זוז, אם צריך הוא להשיא את בתו רשאי ליקח צדקה לזה, משום דמאתים זוז לא יספיקו לזה. דהא כל מה דתליא צדקה במאתים זוז, משום דזה סגי ליה לשנה למזונות ולכסות, כדאיתא בר"ש (פאה פ"ח מ"ח). וכן ברירא, דרשאי לקבל צדקה לא רק כשכבר נשתדכה וקרוב לזמן החתונה, אלא אף בזמן קודם, ואף היכא דעדיין לא נשתדכה בכדי שיהיה לו במה לשדכה ולהשיאה. וכ"ש היכא שרוצה לישא אשה כשיגיע זמנו, והתנדב לבבו לשקוד על התורה, שאי אפשר לו להתפרנס אם לא שיטול אז צדקה שהתירו לו בדורותינו.

ועיין בש"ך (סימן רמ"ו סק"כ) שרשאי גם קודם שנשא, שעדיין אין לו את הצורך לקבל הצדקה **בשביל** הצורך שיהיה לו אחר **הנישואין**. ומ"מ העלה דלא יפסיק מליתן צדקה לעוד מקום, דהא אין ליתן כל הצדקה לכהן אחד ע"כ.

צריך שיחשוב מתחילה שדעתו ליתן עבורם מכספי המעשר

טו) עוד יש לידע, אף היכא דכבר הגיעו הילדים לפרקן, צריך שיחשוב מתחילה שדעתו ליתן עבורם מכספי מעשר, וזאת משום, דהא מצינו בגמ' (פסחים ע"א, ב) דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ומטעמא דא הביא המשנה ברורה (סימן מ"ה סק"ו) מדברי האחרונים לענין כפרות, דמי שפודה אותן ויש בידו מעות מעשר שלו **לא** יפדה בהם, רק במעות של חולין. מ"ו ע"כ. ולכן היכא שכבר נתחייב ליתן הנדוניא עבור בנו או בתו, אזי כבר נהפך לדבר שבחובה.

וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סימן א' פ"ד אות ג') שכתב להקל, דכל זמן שלא נתחייב בכתב, ורק בע"פ נתחייב, עבור בנו או בתו, אפשר להקל שיוכל ליקח מכספי מעשר, הגם דאף דברים שחיובן בע"פ צריכים לקיים, מ"מ שאני מכיון דליכא חיוב משפטי על ההתחייבות, משא"כ היכא דנתחייב עם קנין או שטר. ע"כ.

מו. ועיין בשל"ה (ריש מסכת יומא ד"ה בעיו"כ) שכתב, מי שנזהר תמיד ליתן מעשר מכל ריוח ומחלק בין עניים, אזי זה הפדיון כפרות לא יקח ממעות מעשר רק ממעות של עצמו. ע"כ.

בענין מעשר כספים

מקורו

הנה עיקר דין זה של הפרשת מעשר כספים מבואר בדברי הוה"ק בס' תענית (ט' ע"א) בשם הספרי, שכתבו שם: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך, איתא בספרי, אין לי אלא תבואת, פרקמיתא וכל שאר רווחים מנין לתלמוד לומר 'את כל תבואת זרעך' יעו"ש והיינו שמייתור הלשון בחיבת 'כל' אנו למדים לרבות פרקמיתא ושאר רווחים המגיעים לידו ובכלל הכספים המגיעים לידו וכן כתב נמי הרשב"ץ בתשובותיו בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' קמ"ד) בשם מדרש תנחומא פ"ר ראה "עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר עשר כדי שלא תתחסר, רמז להולכי ימים ולעוסקים בפרקמיתא להוציא מעשר לעוסקים בתורה כדי שיעצור ריוח בפרקמיתא, כל זה הוא בכלל עושה פרקמיתא לתיח יעו"ש, וכן במדרכי בבא בתרא (פ"א ט' תרנ"ט) כתב: דבירושלמי מפיק מעשר מעות, מכבד השם מוה"ק ומראשית כל תבואתך.

דעת הפוסקים

והנה המחבר בשו"ת י"ד סי' רמ"ט כתב בהל' צדקה וז"ל: שיעור נתינתה, אם ידו משנת יתן כפי צורך העניים. ואם אין ידו משנת כל כך, יתן עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה מדה בינונית, פחות מכאן, עין רעה, וחומש זה שאמר, שנה ראשונה מחקר, מכאן ואילך חומש שהריוה בכל שנה, הנה ואל יבזבז אדם יותר מחומש, שלא יצטרך לבריות, ודוקא כל ימי חייו, אבל בשנת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת או שער דבר מצוה, רק יתנו לעניים. אמנם ה"ה ב"י"ד סי' של"א, לנבי מעשר עני כתב שלא ליתנו כי לא לעניים ומסיק, אבל מה שאדם מעשר ממנו שמריות כמשה ומתן כספים ושאר רווחים אינו בכלל זה ויכול ליתן ממנו לצדקה לפידין שכריו שהיו אינו חיוב בה לא מה התורה ולא מדרכי, וכבר תמה עליו חתנו המ"י ב"י"ד שם ס"ק ל"ב וכתב לאמר: ומיה' ז"ל כתב שהמעשר של סמון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרכי ותמתי שרי ר"ס רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש כל הפוסקים והב"י בשם ירושלמי, ע"כ.

וכן תמה על ה"ה ג"כ בשו"ת שער אפרים (סימן פ"ד) מדברי הספרי הנ"ל דמבאר מהם שיש אסמכתא מהמקרא לענין זה של מעשר כספים, ומשמע מכלל דבריו של השער אפרים שחיוב מעשרות הוא מן התורה, וכן השיג על ה"ה כ"י"ב גם הגאון רבי דוד אופנהיים בשו"ת נשאל דוד (חידו' סי' כ"ג) דכ"כ קאמר רמ"ד דאין חיוב מעשר כספים לא מן התורה ולא מדרכי, דנעשה מעיני הבדולה מה שכתבו התוספות בתענית מדברי הספרי הנ"ל שיש אסמכתא לדין זה של מעשר כספים, ואפילו אם נאמר שדברי הספרי אסמכתא בעלמא היא ואין דין מעשר כספים אלא מדרכי עדיין קשה על ה"ה, שכתב שאינו אפילו מדרכי, ומה גם שכדברי הספרי מפורש גם במדרש תנחומא וכליקום שמעוני פרשת ראה, ואולם הגאון בעל שבות יעקב בתשובותיו (ח"ב סי' פ"ה) השיב על דברי ניסו הגר"ד אופנהיים הנ"ל, שאין דבריו מוכרחים כל כך, שאפשר שלא חש ה"ה לזה, הואיל ודברי הספרי לא הובאו בש"ס שלנו, וכן משמעות גדולי הפוסקים הראשונים שהשימו' דין מעשר כספים מדינא בוסן הוא, דמשמע מה"י שאין שום חיוב מדינא ואפילו מדרכי לתת מעשר כספים, וגם הרמ"ם (בפ"י מהל' מנחות עניי' ח"ה) והשו"ע שהוכיחו לתת מעשר במדה בינונית סימנו שעל כל פנים לא ימנע אדם מלתת שלישית השקל לשנה, ומשמע שאין המעשר חובה מן הדין, והרי אף מעשר עני בתבואה ובפירות אינו נותן אלא בשנה שלישית וששית, וכי נאמר שמעשר כספים יהיה המור יותר מה"י, שיהיה צריך לתת ממה שחננו ה' בכל עת ובכל זמן, והרי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, אלא ודאי שאין בזה חיוב אפילו מדרכי, ולכן לא נהגו בזה בכל המקומות, עכ"ל, וכן כתב כ"י"ב נמי בשו"ת חות יאיר (סי' רכ"ד) להשיב על דברי הגר"ד אופנהיים

הנ"ל וכתב שם: ואני אומר כי אפשר שלא חשש ה"ה"ל לזה מפני שלא נזכר דין מעשר כספים בש"ס שלנו כלל, וכן דעתו נוסה כה"ה"ל, שהרי אמרו בירושלמי בפ"ב דפאה (ח"ה) דאין למדין הלכה מן הגדולים ולא מן התוספות אלא מן התלמוד, והז"ל דרשו ראש השנה (ה' ע"א) עשר תעשר, בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ולסוד בזה שנים מעשר בהמה אין לעשר משנה לחברתה, ולא אמרו ולא הזכירו שם על מעשר כספים, ואילו היה דין מעשר כספים מדרכי לא היו ישראל קדושים מקלים בו, עד שרק אחד מעיר ושנים משפחה נזהרים בו, עכ"ל.

ואולם הרב החיד"א בס' כרכי יוסף חידו' (סימן רמ"ט סק"ג) כתב לדחות דברי ה"ה"ל ממה שכתבו התוספות הנ"ל (תענית ט' ע"א) ועוד ראשונים שאכן חזינו מהם דיש אסמכתא לדין זה של מעשר כספים, וגם כתב לפקפק שם על מה שהלצו ההוות יאיר והשבות יעקב על דברי ה"ה"ל בזה, וכן גם דחה את הוכחתם ממה שרוב העולם מקילים בענין מעשר כספים, שנראה מעם הדבר שלא נהגו להזהר בזה, משום שאמרו חז"ל שהיו בנינו ובנותינו נחשב לצדקה, ועל הרוב יותר מהצי הוצאות האדם הם עם בנינו ולימודם ומיפולם, וכן עם קרוביו העניים, לכן לא דקדקו בזה הראשונים, ולבעלי אומנות ופועלים ששכר מלאכתם מצומצם, לא נאמרו שיעזרו להלו, כי בודאי שנים בניהם וקרוביהם הם מוציאים יותר ממעשר, וזאת לפנים כישראל לא נהגו בזה אלא המוסריים והעשירים וכו', עכ"ל. וכן כתב כן עוד נמי בספרו יעיר און (מערכת מ' אות ג"ב).

וראה עוד בשו"ת חתם סופר חידו' (סי' רל"ב) שכתב לכאורה שם דעת מהר"ל ה"ה שחיוב הפרשה מעשר כספים ה"ה מדאורייתא, אמנם האחרונים תפסו על דברי החת"ם האילו בשם מהר"ל, שלפ"א היא שלא ראה שהמהר"ל עצמו בתשובה (סימן נ"ד) כתב להדיא דמעשר כספים ה"ה מדרכי, ולכן ה"ה הרב הגדול מהר"י אפנהיים בתשובה, להאכיל לאביו ולאמו ממעשר כספים, אף שבמעשר דאורייתא קיימא לן (בקידושין ל"ב ע"א) תבא מראה למי שמאכיל לאביו מעשר עני, והמראה כמעשר פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים (מנחות נ"ד ע"ב), ובמעשר כספים ה"ה זה משובח ותבא עליו ברכה ע"ש, וכן כתב תלמידו מהר"י כספר לקט יוסף (עמוד ל"ז) בשם מהר"ל ע"ש, וע"ע כספר לקט יוסף (עמוד ע"ז) שכתב: ואין מנהג באומסרית לתת מעשר מריבית או משאר רווחים, ורק אנשים מיוחדים שהם חסידים נותנים מעשר מיד כשקבלו ריוח מכל דבר, ובתוס' תענית (ט' ע"א) מצאתי שיש להפריש מעשר מריבית ומפרקמיתא ומכל דבר שטרות, וכן כתב בספר תשב"ץ, וכן מצאתי בספר חיי עולם, וכן בשו"ת לכוש מרדכי תליתאה (חלק י"ד סימן מ"ה) תפס בזה על החתם סופר ע"ש, וכן הסכים בשו"ת חתם סופר (סימן כ"ג) וסיים, שעל כל פנים מנהג ישראל הוא, ואדרבה הוא חסוד יותר מאילו היה תנא חכמים, שהעושה על דעת מנהגי ישראל שאין בהם חיוב גמור מן הדין ה"ה נכבד, וכופין לקיימו משום דה"ה כעין נדר דאורייתא ע"כ.

הכרעת הפוסקים

ע"פ צידוד האחרונים שהנהגה להפריש מעות מעשר משכורתו, ומכל רווחיו, רשאי לנכות מדמי המעשר קודם את דמי פרנסתו וכלכלת בניו ובנותיו הגדולים היתרים על גיל שש שנים, ואפילו הם מסוכים על שולחנו, וכן רשאי לסייע ממעות מעשר בהוצאות ישיבא בניו ובנותיו, כגון לצורך ידירה ורהיטים וכיוצא בזה, כדי שיוכלו לננות את ביתם, ונימוקם עמם ע"פ דברי הרמב"ם (בפ"ק מהל' מנחות עניי' הלכה ט"ז) שכתב: הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חיוב מן הדין כמזונותיהם כדי ללמד בניו תורה ולהנהיג בנותיו בדרך הישרה, הרי זה בכלל מצות צדקה, וצדקה גדולה היא,

שהקרב קרוב קודם ע"כ, וכן פסק המחבר בשו"ע (סימן רנ"א סעיף ג'), ובגמרא (כתובות נ' ע"א) עושה צדקה בכל עת זה ה"ה את בניו כשהם קטנים, והיינו ביותר על שש, שמצד הדין פטור הוא מלזונם, ולכן צדקה תחשב לו, אבל בחולות מנני שש הוא חיוב מן הדין לזונם, כמבואר בכתובות (ס"ה ע"ב), וכן כתבו בפירוש רש"י והר"ן שם, וכן מבואר בבית יוסף חידו' (סימן רנ"א) ע"ש, והש"ך (סימן רמ"ט סק"ג) הביא להלכה דברי המהר"ם מרומנובוב בתשובה (סימן ע"ד) שכתב, שמו"ת לפרנס בניו ובנותיו הגדולים ממעות מעשר, ואפילו יש לו יכולת לפרנסם ממקום אחר, מפני שגם זה בכלל צדקה ייחשב,

וע"ע נמי בשו"ת יתודה יעלה למהר"י אסאד חידו' (סי' של"ד) שעמד לדון זה בארוכה בענין חיוב זה של כסף המעשר, אי ה"ה חיוב דאורייתא או דרבנן, או מנהג בעלמא, ומאמתי התחילו לנהוג בדבר זה, ועמד שם נמי בארוכה בדברי ה"ה (הנ"ל) כמאי דס"ל דענין זה של הפרשה מעשר כספים אינו לא מדאורייתא ולא מדרכי, ועמד לפלפל התם בדברי המדרשים בזה באופן נלא, ובשו"ת מנחת צדקה ח"ה (סי' ל"ח) אחר שעמד לדון התם נמי בענין זה של מעשר כספים אי ה"ה מדאורייתא או מדרכי, כתב דנראה דכיון שלפי הסכמת רוב הפוסקים אין למעשר כספים חיוב מן התורה, רק ממנהג שהנהיגו עוד אבותינו אברהם יצחק ויעקב, לכן אם כבר נהג כן נעשה הדבר נדר, ואינו יכול להפקיעו, על כן יתנה בתחילה שיעשה על זה הסדר שרצונו להתנהג, וגם שיהיה בלי נדר, וכמ"ש נמי בס' אהבת חסד (פרק י"ח אות כ'), ומסייל יסתלקו כל הפקפוקים.

כמה הוראות למי שאין ידו מספקת

והנה הרבה דנו בזה הפוסקים על איזה מצוות אפשר ליתן ממעות מעשר ועל איזה לא ונצרך לזה חיבור שלם, ואכ"ל, ובס' תשובות והנהגות (כרך ה' סי' רפ"א) מייבין ענין נכון למי שאין ידו מספקת וזקוק לקחת ממעשרותיו לעצמו, שאמנם חיוב המעשר, וזוה"ו כמנעמה שרשום עליה "מעשר", ואף שאינו נותנו לאחרים, מ"ס בעצם ההפרשה נופא חל עליו שם צדקה וכתוב ע"ז והוא תיקון גדול ושכרו רב, כיון שמוכיח מזה שמוכן לתת מעשר, ואם יעורנו ה' יתנונו לאחרים, וכל זמן שזקוק ואין לו לוקח מהמעטפה לעצמו, ומקיים בזה מצות מעשר כספים כהלכתה בהידור, עכ"ל.

וראיתי עוד משי"כ הגר"י וואונגר שליט"א ראב"ד מקוירא בק"י זרע יעקב (כ" כ"ז) הוראתו בקדושה של הרה"ק מסקוירא ז"ל שכני הכולל שמבקש מתמכתם מהכולל אינם צריכים להפריש מעשרות הכולל מעשר כספים וה"ה הנ"ל דן בזה הרבה להביא טעמים להוראה זו.

הוראת קדשו של מרן ז"ל ליתן במדיוק

והנה בכתבי הה"ה רח"ש פריעמאן ז"ל, אשר מרן ז"ל הקפיד בכל לילה להפריש מעשר כספים מכל הכספים שהניגו לידיו הק, וכן ה"ה הוראתו קדשו להשוואים בדבר ד' כספולה בדוקה הצלחה בכל מישל' ידם, ומביא מה שסיפר לפניו הה"ה ר' שלמה נפן שז"ב ז"ל שפעם הוכיח למו"ה לפני מרן ז"ל אחד מקרוביו שביקשו להוכיחו לפני הקודש שיצליח בעסקו, נענה אליו מרן ז"ל וצ"ע עליו לומר לו להפריש מעשר ממה שחננו שלו, ואמר ר"ש הנ"ל שהלה קרובו מפריש הרבה יותר מחשבון המעשר שלו, אמר לו מרן, כוונתי בזה דוקא שיעשה חשבון מדוקדק מכל הכנסותיו ולפי זה יפריש מעשר ולא בסתם באומדנא אפילו אם עולה יותר, ומני או אלאוהא התחיל הלה לרשום כל הכנסותיו והפריש מעשר לפי החשבון והוטב מאוד מצב פרנסתו.

ובאמת יש מקור גדול לזה בשו"ת חוות יאיר (הובא בפתחי תשובה סי' רמ"ט סק"ב) שכתב: ששאל אחד ממנו להורות לו שנהג להפריש מעשר מן הריח, ונתרשלו ידיו אמרו שנודע לו בבירור שנותן לצדקה ומזונות לבניו ובנותיו אשר לצדקה תחשב יותר מחומש הריח והשיב דלא שפיר עבדי ואינו יוצא י"ח מעשר בזה כמאמר חז"ל ואל תרבה לעשר אומדות וכתב התו"ס דלא דוקא להרבה לעשר אומדות ה"ה רק פעם אחת אמר עכ"ל, וע"ע בכרכי (חידו' רמ"ט) מביא ג"כ בשם תשרי אבקה רוכל להרבי' דע"פ סוד יש ליתן דוקא עשירות, וז"ל כדי שיהיה מותר לנסות ולזכות לעושר, יעשה חשבון מכל אשר לו, ומכל עשרה פריש אחד, לא פחות ולא יותר, ואם ישאר מותר שלא הניע לעשרה, יניחנו ככס לבדו ולא יערכנו עם השאר, ואחר שהפריש מחקרן יסתדר במעותיו, ובכל חצי שנה יעשה חשבון ויראה מה שהריוח יותר על כל מה שפור בדברים המצריים לית וישאק מזה, ובס' אהבת חסד (סי' י"ט) כתב ע"ז שם נותן יותר יכון שעשירות יהי למעשר והשאר יהי צדקה גרידי.